

שלום - עליכם

דפדפני

NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 01638

DER ZEYGER

Sholem Aleichem

•

*Permanent preservation of this book was made possible
by John and Diana Herzog
With joy and gladness (August 2008)*

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Lief D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

שלום עליכם

דער זייגער

אילוסטרירט דורך מ. באהעלפער

פארבאנד פון יידישע קולטור-געזעלשאפטן אין פראנקרייך

1 9 4 7

דער זייגער

דער זייגער האט אויסגעשלאגן דרייצן . . . מיינט ניט, אז איך שפאס. איך דערצייל אייך גאנץ
ערנסט א מעשה, וואס האט זיך פארלאפן אין קאסדילעווקע. ביי אונז אין שטוב טאקע, און וואס
איך אליין בין דערביי געווען.

מיר האבן געהאט א זייגער, א וואנטזייגער, אן אלטן-אלטן ירושה-זייגער פון דעם זיידן נאך, וואס
דער זיידע האט אים געהאט פונעם עלטער-זיידן. עטלעכע דורות כסדר, נאך פאר כמעטניצקייט
צייטן. אן עברה, כילעבן, וואס א זייגער איז ניט קיין לעבעדיקע זאך, א שטומע צונג און קאן
ניט רעדן: ער וואלט דאס געהאט צו דערציילן און צו דערציילן!... אין שטאט האט אונזער זיי-
גער געהאט א שם פארן ערשטן זייגער, „רב נחומס זייגער“. מענטשן פלעגן קומען אנשטעלן
אויף אים זייערע זייגערס, ווארעם זיין גאנג איז געווען דער אמתער, ריכטיקער גאנג, זיין קליין-

גען האט מען געהערט אין דער דריטער שטוב: באָם!... באָם!... באָם!... אויף זיין קלינגען האט
כמעט אַ האַרבע שטאַט געלעבט: אָפּגעדריכט חצות, אויפגעשטאַנען צו סליחות, פרייטיק צו
דער חלה, ערב-שבת געבענטשט ליכט, שבת צונאַכט אָנגעצונדן פייער, געזאַלצן פלייש
וכדומה נאך אַזעלכע זאַכן, וואָס זענען שיין צו יידישקייט. הכלל, אונזער זיגער איז געווען אַ
שטאַט-זיגער. ער האט געבעד געדינט זייער, זייער געטריי. ער האט זיך קיינמאל נישט גע-
פרווט שמעלן אפילו אויף אַ מעת-לעת. ער האט אויף זיין לעבן נישט פאַרזוכט דעם מעם,
וואָס הייסט אַ זיגער-מאַכער. דער טאַטע איז אַליין געווען איבער אים דער מייסטער. (ער האט
געהאַט אַ „ידיעה אינעם שכל הויגערמאַכעריי“).

אלע ערב פסח האט ער אים פאזואלינקע אראפגענומען פון דער וואנט.
דורכגערייניקט די געדערים מיט א פלעדערוויש

ארויסגענומען פון אינעווייניק א פאק שפינוועבס מיט געממיתטע פליגן, וואס שפינען האבן
 אהערצן פארנארט, פארפלאנטערט און אפגעריסן די קעפלעך, מיט טויטע מאדאקאנעס אין
 געסטלעך, וואס האבן אליין פארבלאנדזשעט אהין און געהאט דארטן א מיתה משונה... אויס-
 גערייניקט און אויסגעפוצט, האט ער אים אויפגעהאנגען צוריק אויף דער וואנט, און ער האט
 געשיינט, דאס הייסט, זיי האבן ביידע געשיינט: דער זייגער האט געשיינט דורך דעם, וואס
 מען האט אים אויסגעצוואגן און אויסגעפוצט, און דער טאטע האט געשיינט, וואס דער זייגער
 שיינט.

ויהי היום, האט זיך געטראפן א מעשה. דאס איז געווען איינמאל אין א שיינעם, ניט קיין כמאר-
 געם טאג, מיר זענען אלע געזעסן ביים טיש און געגעסן אנבייסן. אימלעכעס מאל, ווען דער זיי-
 גער האט געשלאגן, האב איך ליב געהאט צו ציילן און דוקא אויפן קול:
 — איינס... צוויי... דריי... זיבן... עלף... צוועלף... אוי, דרייצן!!!

— דרייצן?— רופט זיך אן דער טאטע און צעלאכט זיך, — ביזט א שיינער בעל-חשבון, קיין עין
 הרע ניט! האסט אמאל געהערט זייגער דרייצן? — דרייצן, — זאג איך, — ווי איך בין א ייד,
 אז דרייצן!

— דרייצן פעטש וועסטו פון מיר כאפן! — מאכט דער טאטע צו מיר מיט כעס. — זאלסט דאס
אנדערע מאל נישט איבערחזרן אזא נארישקייט. גוי, א זיגער קאן נישט שלאגן דרייצן.
— ווייסט וואס איך וועל דיר דערציילן. נחום? — מישט זיך אריין די טאטע אין מיטן — איך האב
מורא, אז דאס קינד איז גערעכט. מיר דאכט, אז איך האב אויך איבערגעציילט דרייצן!
— שוין! אט האסטו דיר די אנדערע טעג יום-טוב! — מאכט דער טאטע, און עס ווייזט אויס,
אז ער אריין פאלט אויך אריין אין א שטיקל ספק. נאכן עסן גייט ער צו צום זיגער, שטעלט זיך
אויף א בענקל, טוט א פארקע אינעווייניק עפעס א רעדל, און דער זיגער הויבט אן צו קלינגען.
מיר אלע זאלבעדריט ציילן, שאקלען-צו בשעת-מעשה מיטן קאפ נאך יעדן קלונג: ... איינס ...
צוויי ... דריי ... זיבן ... ניין ... צוועלף ... דרייצן ...

— דרייצן?! — זאגט דער טאטע און קוקט אויף אונז ביידן מיט אועלכע אויגן. ווי ביי א
מענטשן, וואס זאל דערהערן פלוצים, אז די וואנט האט באקומען לשון און רעדט ווערטער.
ער טוט נאך אמאל א פארקע דאס רעדל, און דער זיגער קלינגט ווידער א מאל דרייצן!
דער טאטע קריכט אראפ פונעם בענקל מיט א זיפ, בלאס ווי די וואנט, און בלייבט שטיין

אין מיטן שטוב. קוקט אויף דער סטעלע, קייט די בארד און רעדט צו זיך אליין:

— געשלאגן דרייצן... וואס הייסט דאס?... וואס זאל דאס באדייטן?... ער זאל זיין קאלע, וואלט ער זיך געשטעלט... אלא, וואס דען? מוז איך לערנען דעם פשט און זאגן: א שפריזינקעלע?...

— דארפסטו חקירה, א שפריזינקעלע? — זאגט אים די מא- מע. — א מער, נעמט מען אראפ דעם זייגער און מען מאכט אים צורעכט. ביזט דאך עפעס א מייסטער!

— שא, אפשר ביזטו אויך גערעכט? — ענטפערט איר דער מאמע און נעמט אראפ דעם זייגער און פארעט זיך מיט אים. ער שוויצט, הארעוועט אפ א גאנצן טאג און הענגט אים אויף צוויק אויף זיין ארט — דאנקען גאט, דער זייגער גייט ווי עס געהער צו זיין. און אז עס קומט ארום האלבע נאכט, שטייען מיר שוין ארום אים און ציילן אפ צוועלף. דער מאמע קוועלט.

— הא? קלינגט שוין ניט קיין דרייצן? — אז איך זאג. א שפריזינקעלע? — ווייס איך וואס איך. זאג!

— איך זאג שוין לאנג, אז דו ביזט א ברית. — מאכט צו אים די מאמע. — איך פארשטיי נאך ניט איין וואך: למאי כריפעט ער? ער פלעגט, דאכט מיר, קיינמאל ניט כריפען. ווי ער כריפעט. — סווייזט זיך דיר אויס! — זאגט דער מאמע און הערט זיך צו, ווי דער זייגער כריפעט בשעת עס קומט צום קלינגען. ווי אז אלטער מאן, איידער ער באדארף זיך אויסהיסטן. מאכט ער

כ-ב-5 טרדרר... און ערשט נאכדעם: „באָם!... באָם!... באָם!... און אפילו דער „באָם“
 אַליין איז שוין אויך גאָר ניט דער „באָם“ וואָס פריער; דער פריערדיקער „באָם“ איז געווען אַ
 לעבעדיקער, און איצט האָט זיך אַריינגעגנבעט אין אים עפעס אַ מין אומעטיקייט, אַ טרויעריקייט
 ווי אין דער שטימע פון אַן אַלטן, אויסגענוצטן חזן יום-כיפור צו געילח... וואָס ווייטער ווערט
 דאָס כריפען גרעסער און דאָס קלינגען שטילער און אומעטיקער, און דער טאַטע ווערט מרת-
 שחורהדיקער; מען זעט אז עס קרענקט אים, ער האָט דערפון שטילע יסורים. עס עקט זיך
 אים דאָס חיות, און ער קאָן דערצו גאַרניט העלפן. עס דאַכט זיך, אַז אַט-אַט וועט זיך דער
 זייגער גאָר אינגאַנצן אַנידערשטעלן. דער אומרו הויבט אָן צו מאַכן עפעס מיאוסע תנועות,
 שימערע גענג. ער הוידעט זיך אין אַ זייט, פאַרטשעפעט זיך אַלע מאָל, ווי אַן אַלטער מאַן,
 וואָס עס שלעפט זיך אים גאָר אַ פוס. מען זעט, אַז דער זייגער פאַרקאַטשעט זיך אַנידער
 שטעלן אויף תמיד, אויף אייביק! אַ גליק, וואָס דער טאַטע קוקט זיך אַרום באַצייטנס און
 פאַרשטייט, אַז דער זייגער איז דאָ גאָט די נשמה שולדיק: שולדיק איז די וואָג — ווינציק
 וואָג! און ער משעפעט-צו צו דער וואָג דאָס אויבערשטע פון שטויסל (א משא פון אַ פאַר
 פונט). דער זייגער גייט אַוועק ווי אַ מזמור, און דער טאַטע ווערט פריילעך, אַ נייער מענטש!
 ניט לאַנג געדויערט דאָס אַבער: דער זייגער הויבט ווידער אָן אונטערפּוילן זיך. דער אומרו
 הויבט ווידער אָן צו מאַכן משוגענע העוויות: אַ הוידע אין איין זייט פאַוואַלע, אין דער אַנדער-
 דער זייט גיך, מיט אַ קרעל — „קבי“ — עס קרעלט ביי דער נשמה. עס שלאָגט צום האַרצן! אַ
 גאָס רחמנות צו זען, ווי דער זייגער גוססט. און דער טאַטע, אויף אים קוקנדיק, צאנקט. גייט
 אויס פאַר יסורים. ווערט אים מענטש.

ווי א גוטער דאקטער, א מומחה וואס איז זיך ספעד פונעם חולד ווען, ווענדעט איין אלע כוחות, טראכט צו ווי ס'איז פאראן א מיטל אויף דער וועלט, כדי צו ראטעווען דעם קראנקן, ניש לאזן אים שטארבן, אזוי דאס זיך דער שאפט גענומען ראטעווען דעם ארשן זי.

גער מיט אלע מעגלעכקייטן.

— ווינציק וואג ווינציק דות ! —
 זאגט דער טאטע און הענגט אן אויף דער וואג אלע סאך נאך און נאך משה: פריער אן איינערע סקאווידע, נאכדעם א קופערניש קווארט, שפעטער א פרעסל אן איינערנס, א זעקלעך זאנד, א פאר ציגל, — דער זיגער ציט דערפון אלע סאך פריש דות און נייט, מיט צרות טאקע, מיט אנשטן, נאך ער נייט, ביז עס דאס זיך געטראפן איינמאל ביינאכט א גרויסער אומגליק.

דאס איז געווען אים ווינטער, פרייטיק-צו-נאכט. מיר האבן אָפּגעגעסן די שבתדיקע וועטשערע. די געשמאַקע געפּעפּערטע פיש מיט כריין, די הייסע יויך מיט לאַקשן, דעם פֿלוימענציעס, און אָפּגעבענמשט. ווי עס געהער צו זיין. די שבתדיקע בענמש-ליכט האבן נאך געצאנקט.

די דינסט האָט דערלאנגט פונעם אויוון פרישע, וואַרעמע, גוט אויסגעטריקנטע סעמעטשקעס. און עס קומט אַריין די מומע יענטע, א שוואַרצחנודיק ווייבל אָן ציין, וואָס

דער מאַן האָט אוועקגעוואָרפן און אוועקגעלאָזט זיך קיין אַמעריקע שוין עטלעכע יאָר. — גוט שבת ! זאָגט די מומע יענטע — איך האָב געוואָסט, אַז ס'איז ביי אייך דאָ פרישע סע-מעטשקעס; דער חסרון, וואָס ס'איז ניטאָ מיט וואָס צו קנאַקן, ניט מער זאָל מיין שלים-מזל לעבן, וויפֿל איך האָב ציין אין מויל... ווי געפֿעלט דיר מלכה, די היינטיקע פיש, וואָס עס האָט זיך אָפּגעמאַן ביי זיי? איך פרעג אים, מנשה דעם פישער, וואָס אַזאָ יקרות אויף אייך? — שפּרינגט אונטער שדה-פערל די נגידית: „גיט מיר גיכער, גיט מיר, וועגט מיר אַפּ אַט דאָס העכטל!“ „וואָס אַזאָ היץ אויף אייך, זאָג איך, גאָט איז מיט אייך, דער טייך ברעגט ניט, און מנשה וועט צוריק די פיש ניט פירן; ביי די נגידים, זאָג איך, איז אַ פנים געלט וואָלוול און שכל טייער?“... גייט זי דאָך מסתמא און עפנט אויף מיר אַ מויל... „קבצנים, זאָגט זי, טאָר זיך ניט גלויסטן“... וואָס זאָגסטו אויף אַזאָ הולטייקע? לאָנג איז זי געשטאַנען מיידלעווייז מיט איר מאַמען אין מאַרק ביים טישל און פאַרקויפט סטענגלעך?... פונקט אזוי ווי פעסל פיי-סע-אברהם'ס נעמט זיך איבער מיט איר טאַכטער, וואָס זי האָט חתונה געמאַכט פאַר אַ גביר פון סטריטש, זי גענומען ווי זי שטייט און גייט...

יידישע גליקן — מען זאגט זי ווערט פאר-
שווארצט, קיין עין הרע, אויף אירע יאָר און
מעג. קאָן ניט הויזן מיט די קינדער ... וואָס
זשע, ס'איז גוט צו זיין אַ שטיף-מאמע ? מען
זאָל גאָר באַהיט ווערן ! אַט נעמט הוהלען
— דאָכט זיך, וואָס האָט מען צו איר ? זאָלט
איר זען, וואָס זי האָט פון שטיף-קינדער !
טאָג ווי נאָכט הערט מען קולות, מען שמעלט
זיך פייגן, פיטש-פאטש, דריי שלייערס אַ
גראַשן...

די ליכט הויבן אָן אויסניין. דער שאַטן אויף
די ווענט קלעטערט, דראַפּעט זיך העכער
און העכער. די סעמעטשקעס מרישטשן.
דער עולם שמועסט, דערציילט מעשיות,
גלאַט אזוי אין דער וועלט אַריין. איינע צו
דער אנדערער געהער זיך גיט אָן. נאָר מער
פון אלע רעדט די מומע יענטע.

— שאַ! — רופט זיך אָן די מומע יענטע —
למאי אַט האָט זיך ניט לאַנג צוריק
געטראָפן נאָך אַ שענערע מעשה? ניט ווייט
פון יאמפאלע, אַ ווערסט דריי זענען גולנים
באפאלן אַ יידישע קרעטשמע, אויסגעקוילעט
אַ גאנצע שטוב מיט מענטשן, אַ פיצעלע
קינד אין וויגעלע אויך געקוילעט, איבער-
געלאָזט נאָר איין דינסטמיידל, וואָס איז
געשלאָפן אין קיך אויפן אויוון; זי האָט
דערהערט, מען שרייט, איז זי אראָפּע-
שפרונגען, דאָס דינסטמיידל פונעם אויוון, זי
טוט אַ קוק דורך דער שפּאַרונע פון טיר, זעט
זי דאָס דינסטמיידל, עס ליגט אויף דער ערד
דער באַלעבאָס מיט דער באַלעבאָסטע גע-
קוילעטע, און בלוט אַ גאנצער טייך, איז זי
זיך מיישב, דאָס דינסטמיידל, און שפּרינגט
ארויס דורך אַ פענסטער, און לויפט אוועק
גלייך אין שטאָט אַריין מיט אַ געוואַלד;
„יידישע קינדער, ראטעוועט, געוואַלד, גע-
וואַלד, געוואַלד ! ! !“

פלוצים, אזוי ווי די מומע יענטע גוואלדעוועט דא, הערן
מיר: מרראך — מאראראך — באם — דושין —
דושין — באם! ... פארטיפט אין דער מעשה, האבן מיר
גאר געמיינט, אז גולנים זענען אנגעפאלן אויף אונזער
שטוב און האבן אויסגעשאסן פון צען הארמאטן, אדער
ס'איז איינגעפאלן דער דאך, אדער ס'איז ערדציטער-
ניש, אדער אזוי עפעס אן אומגליק איז געשען. מיר
האבן זיך נישט געקאנט רירן פון די ערטער. א מינוט
האבן מיר געקוקט איינס אויף דאס אנדערע אן ווער-
טער, און אלע מיט אמאל האבן מיר אנגעהויבן שרייען:
גוואלד! גוואלד! גוואלד! — פון גרויס אימפעט כאפט
מיד די מאמע ארום, קוועטשט מיד צום הארצן און
שרייט: — מיין קינד, מיר זאל זיין פאר דיר, וויי איז
מיר!

— דא וואס? וואס איז אים? וואס איז געשען? שרייט דער טאטע. — גאר נישט, גאר נישט! שא-
שא! — שרייט די מומע יענטע און מאכט מיט די הענט, און דאס דינסט-מידל לויפט אריין
פון קיך א טויטע. — ווער שרייט דא? וואס איז? עס ברענט? ווו ברענט? ווו?

— ווער ברענט? וואס ברענט? ברענען זאָלסטו אויפן פייער, דו מויד איינע. פארברענט און

פארשרפעט זאָלסטו ווערן! — שרייט די מומע יענטע אויפן דינסטמיידל.

— אַט איז זי אויך דאָ, טאָמער איז קאָרגו נאָ דיר גאָר סע ברענט! אין דער ערד אַריין, צו

אַלדע שוואַרצע יאָר! האָסטו געהערט אַן אַנטיק! וואָס שרייט איר, וועלכע גוטע יאָר? וואָס

גוואַלדעוועט איר? טפּו אויף מיינע שונאים קעפּ! מען האָט זיך דאָס אַביסל איבערגעשראַקן.

טאָמער ווייסט איר וואָס? פאַר אַ קלאַפּ! ניטאָ ווער ס'זאָל לאַכן! גאָט איז מיט אייך! דאָס איז

דער זייגער, דער זייגער אַראָפּגעפאַלן. היינט ווייסט איר שוין? מען האָט אָנגעהאַנגען אויפן

זייגער פון כל מאמינים שהוא, דריי פּוד משא, איז ער אַראָפּגעפאַלן. וואָס איז דער חידוש?

להבריל, אַ מענטש וואָלט אויך ניט בעסער געווען! האָסטו געהערט אַביסל!...

ערשט דעמאלט קומען מיר צו זיך. אויפגעשטאנען איינציקווייז פונעם טיש. גייען מיר צו צום
 זיגער און באמראכטן אים. ווי ער ליגט נעבעד מיטן פנים אראפ. א דערהרגעמער, א צעברא-
 כענער, א צעשאמענער, א סקאליעטשעמער אויף אייביק.

— אויס זייגער! — מאכט דער טאטע, טויט ווי די וואנט, אראפגעלאזט דעם קאפ, ווי בשעת

מען גייט צו צו א מת, צו א בר-מינו. ער ברעכט די הענט, און טרערן שטייען אים אין די אויגן.

איר קוק אויפן טאטן, עס גלוקט זיך מיר וויינען.

— שטעט זיך נאך, וואס דארף מען זיך און אפערן דאס הארץ? — וואנט די טאטע, טרעטט און

באשערט, אנגעצויגנט מן השמים אז היינט אין דער דאזיקער מינוט, באדארף זיין דער כוח

זינער, ווי להבדיל א מענטש גאט וואל גיט שטראפן פאר די דייזל א בפרה גיט אים שבת

דערמאנענדיק, פאר מיר, פאר דיר, פאר אונזערע קינדער, פאר אלע אונזערע ליבע, און גע-

טוייע, און פאר כל ישראל אמן כלל.

א גאנצע נאכט נאכדעם האבן זיך מיר געפלאנטערט זייגערס. עס האט זיך מיר פארגעשטעלט:
 אונזער אלטער זייגער ליגט אויף דער ערד, אנגעטאן אין ווייסע תכריכים. עס האט זיך מיר פארגע-
 שטעלט, אז דער זייגער לעבט. נאך אויפן ארט פון אומרו ווארפט זיך אין און צוריק א לאנגע
 צונג. א צונג פון א מענטשן. און דער זייגער קלינגט גוט, נאך ער קרעכצט. און איטלעכער
 קרעכץ געמט ביי מיר צו א שטיק געזונט... און אויפן ציפערבלאט דארט וווּ איך בין גע-
 ווינט צו זען תמיד דעם 12, דערזע איך מיט אמאל א ציפער 13, מאקע דרייצן — איר מענט
 מיר גלויבן אויף נאמנות!...

SCHOLEM ALEICHEM - « DER ZEIGER » (L'HORLOGE)
ILLUSTRÉ PAR M. BAHELFER

PRINTED IN FRANCE

Imp. S.I.P.N. - 14, Rue de Paradis, Paris